

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าประเภทกล่องสุ่มออนไลน์¹

สิรินวรรณ อินทร์แก้ว²

กล่องสุ่ม เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดแบบหนึ่ง ที่ช่วยดึงดูดลูกค้า ทำให้ร้านเป็นที่รู้จัก และช่วยกระตุ้นยอดขายได้ โดยพ่อค้าแม่ค้าจะนำเอาสินค้าในร้านนำมาจัดเป็นชุดแล้วบรรจุลงในกล่อง แล้วนำกล่องนั้นออกวางขาย ซึ่งลูกค้าจะไม่รู้ว่าภายในกล่องที่ซื้อไปนั้นมีสินค้าอะไรอยู่บ้าง คำว่า “กล่องสุ่ม” จึงมีความหมายบ่งบอกลักษณะของมันเป็นอย่างคร่าวๆ แล้ว เพราะกล่องสุ่มนี้ มีลักษณะภายนอกเป็นลัง หรือกล่องกระดาษ ซึ่งข้างใน จะบรรจุไปด้วยสิ่งของซึ่งผู้ซื้อไม่อาจรู้ล่วงหน้าว่าคืออะไร จึงเรียกว่า “กล่องสุ่ม”

“กล่องสุ่ม” มีวิวัฒนาการมาจาก “กาชาปอง” (Gashapon) ของประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีลักษณะเป็นตู้หยอดเหรียญซึ่งบรรจุสินค้าชนิดต่าง ๆ เอาไว้ ผู้ซื้อสามารถมองเห็นสินค้าในตู้ได้อย่างชัดเจนว่าตนจะมีสิทธิที่จะได้รับสินค้าใดบ้าง ทำให้เกิดความคาดหวังว่าตนเองอาจได้รับสินค้านั้น ทั้งที่จริงแล้วเมื่อหยอดเหรียญและทำการหมุนเสี่ยงโชค ผู้ซื้ออาจจะไม่ได้สินค้าตามที่ตนเองต้องการก็ได้ เดิมทีตู้หยอดเหรียญเสี่ยงโชคชนิดนี้มักจะใช้กับสินค้ากลุ่มของที่ระลึก หรือตัวการ์ตูนต่าง ๆ ต่อมาจึงมีการพัฒนามาเป็นการส่งเสริมการขายและการตลาดในลักษณะของการแลกซื้อหรือการแจกแถม ซึ่งเรียกว่า “ลุ้นเสี่ยงโชค” ที่ปรากฏในห้างร้านต่าง ๆ ในช่วงเทศกาลสำคัญเพื่อส่งเสริมการขายในจำนวนที่จำกัดมิได้เสนอขายโดยทั่วไป⁴

สินค้ากล่องสุ่มเป็นที่รู้จักและเป็นที่นิยมในประเทศไทยจาก กรณีกล่องสุ่มของแม่ค้าออนไลน์ชื่อดัง จนเป็นข่าวดังว่าผู้ซื้อได้รับสินค้าเกินราคาและมีการขายกล่องสุ่มเครื่องสำอางของแม่ค้าออนไลน์ชื่อดัง พ. ในราคาที่สูงถึง 100,000 บาท ซึ่งมีการแจกรถยนต์ ทองคำและสินค้าราคาแพงรวมมูลค่าสินค้าในกล่องเกินกว่าจำนวนเงินที่จ่ายไปแก่ผู้ซื้อ ทำให้ปัจจุบันกล่องสุ่มในประเทศไทยมีความนิยมเป็นอย่างมากทำให้มีประชาชนทั่วไปสนใจซื้อกล่องสุ่มเป็นจำนวนมาก แต่กลับพบว่าสินค้าที่ได้รับไม่ได้มีมูลค่าสูงอย่างเช่นที่โฆษณาไม่เหมาะสมกับจำนวนเงินที่จ่ายไป⁵

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าประเภทกล่องสุ่มออนไลน์ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑิลา ภักดีคงและคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิจิตอนันต์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คนพร จิตต์จรุงเกียรติ

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาเขตบางนา

³ กาชาปอง (GASHAPON) คืออะไร...ทำไมถึงดังในญี่ปุ่น?, [Online] , Available URL: <https://www.japancheckin.com/lifestyle/gashapon/> , 2023 (กันยายน, 6).

⁴ รู้ก่อน กลยุทธ์กล่องสุ่ม มีความเป็นมาอย่างไร?, [Online] , Available URL: <https://www.salika.co/2021/12/25/mysterious-box-marketing-trend-of-the-year/>, 2023 (กันยายน, 6).

⁵ กล่องสุ่มพรีพาย พิคมาก! ได้ทั้งทอง ไอโฟน โซฟา รถเก๋งป้ายแดง, [Online] , Available URL: tnnthailand.com/news/socialtalk/98172/, 2023 (กันยายน, 6).

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าประเภทกล่องสุมออนไลน์ คือ ตามประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกงและการฉ้อโกง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับสัญญาและซื้อขาย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เกี่ยวกับการโฆษณา พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 เกี่ยวกับความหมายของการพนันและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพนัน กฎกระทรวงกำหนดข้อความโฆษณาสินค้าหรือบริการที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรืออาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม พ.ศ. 2564 กฎกระทรวงฉบับที่ 17 โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ทำให้ทราบว่า กล่องสุมเป็นวิธีการการส่งเสริมการขายสินค้าของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค จูงใจให้ผู้บริโภคเชื่อว่าตนเองจะได้รับสินค้าที่มีมูลค่าสูงคุ้มค่ากับเงินที่เสียไป แต่กลับไม่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าให้ผู้บริโภคได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะไม่หลงผิดในการซื้อสินค้าหรือบริการโดยไม่เป็นธรรม ทั้งที่โดยหลักของการซื้อขายสินค้านั้นต้องมีความสุจริตต่อกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย การที่กล่องสุมมีลักษณะการเสี่ยงโชคของกล่องสุมนี้เองทำให้กล่องสุมมีลักษณะใกล้เคียงกับการพนัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน อันเป็นกฎเกณฑ์ที่คนในสังคมส่วนใหญ่ถือปฏิบัติตามความเชื่อ ตามประเพณี หรือศาสนา และถือว่าเป็นเครื่องวินิจฉัยความประพฤติว่าถูกต้องหรือไม่ ปกติการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนย่อมทำให้นิติกรรมเสียไป แต่การกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่เมื่อการกระทำนั้นเป็นเรื่องร้ายแรงและกระทบต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอันอาจทำให้เกิดความไม่มั่นคง ความไม่สงบสุข ความวุ่นวายในสังคมได้ รัฐจึงต้องเข้ามาควบคุมแทรกแซง

จากการศึกษากฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าประเภทกล่องสุมออนไลน์ ตามประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทำให้ทราบว่า การซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น โดยหลักแล้วจะต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย และการที่ผู้ขายไม่ได้จัดส่งสินค้าให้ตรงตามที่ตกลงซื้อขายกันนั้นย่อมนำมาซึ่งการผิดสัญญาที่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายกันในทางแพ่งได้ อย่างไรก็ตาม การซื้อขายที่เป็นการหลอกลวงนั้นเป็นความผิดอาญาฐานฉ้อโกง ยิ่งไปกว่านั้นการแสดงความไม่เป็นเท็จ เกี่ยวกับแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพหรือปริมาณของสินค้า ยังเป็นความผิดฐานฉ้อโกงในทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาอีกด้วย

จากการศึกษาพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 และกฎกระทรวงฉบับที่ 17 โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ทำให้ทราบว่าการเล่นกล่องสุมนั้นไม่ถูกจัดว่าเป็นการพนัน และในการจัดให้มีการเสี่ยงโชคนั้นจะต้องมีการขออนุญาตต่อเจ้าหน้าที่ของกรมการปกครองในกรณีที่จัดให้มีการจับรางวัลหรือเสี่ยงโชคผ่านข้อความได้ ผู้จัดให้มีการเสี่ยงโชคจะต้องขออนุญาตแสดงระยะเวลาที่เล่น สถานที่เล่นและแสดงหลักฐานเกี่ยวกับรางวัลที่จัดเตรียมไว้มอบให้แก่ผู้ซื้อ

จากการศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 กฎกระทรวงกำหนดข้อความโฆษณาสินค้าหรือบริการที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรืออาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม พ.ศ. 2564 ทำให้ทราบว่า มาตรการควบคุมการโฆษณาสำหรับการจัดให้มีของแถมหรือเสี่ยงโชคที่กำหนดให้

ผู้ขายจะต้องระบุวัน เดือนปี ที่เริ่มต้นและสิ้นสุดการเดิมหรือเสี่ยงโชค และจะต้องโฆษณาโดยแจ้งประเภท และลักษณะของของเดิมพกหรือรางวัล จำนวนและมูลค่าของของเดิมพกหรือรางวัลแต่ละสิ่ง หรือมูลค่ารวมในแต่ละประเภท เว้นแต่กรณีที่มีการ โฆษณาทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ ผู้ประกอบธุรกิจจะไม่ระบุมูลค่าของของเดิมพกหรือรางวัลแต่ละสิ่ง หรือมูลค่ารวมในแต่ละประเภทก็ได้ แต่ผู้ประกอบธุรกิจจะระบุมูลค่าของของเดิมพกหรือรางวัลทุกประเภทไว้แทน เว้นแต่ในกรณีที่สิ่ง ซึ่งจัดเป็นของเดิมหรือรางวัลเป็นสิ่งที่สิ่งมีมูลค่าที่ประชาชนอาจทราบได้โดยทั่วไป และข้อความนั้นได้แสดงให้ผู้บริโภคทราบถึงประเภทและลักษณะของของเดิมพกหรือรางวัลไว้โดยชัดเจนแล้ว จะไม่ระบุมูลค่าของของเดิมพกหรือรางวัลนั้นไว้ก็ได้

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าประเภทกล่องสุมออนไลน์ ทำให้ทราบว่า ประเทศเนเธอร์แลนด์พบว่ากำหนดให้ ระบบกล่องสุมประเภทดังกล่าวจะเข้าข่ายเป็นการเล่นเสี่ยงโชค ซึ่งตาม พระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2015 (The Betting and Gaming Act) จะกำหนดให้การเล่นเสี่ยงโชคจะต้องได้รับอนุญาตจาก คณะกรรมการการพนัน (Dutch Gaming Authority) เสียก่อนจึงจะเล่นได้ โดยพระราชบัญญัติการพนัน ค.ศ. 2015 (The Betting and Gaming Act) ได้ให้คำนิยาม คำว่า “การเล่นเสี่ยงโชค” ว่าหมายถึง การเล่นที่ให้โอกาสเพื่อให้ได้รางวัลหรือของเดิม โดยการตัดสินใจผลแพ้ชนะจะขึ้นอยู่กับโชคอันอยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้เข้าร่วม เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจึงจะสามารถจัดให้เล่นได้ ซึ่งประเทศเนเธอร์แลนด์ กำหนดว่าการได้รับรางวัลหรือของเดิม หากรางวัลที่ได้รับสามารถเป็นสิ่งที่จะจับต้องได้หรือไม่สามารถจับต้องได้ก็ได้ หากสิ่งนั้นมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ คือ สามารถแลกเปลี่ยนรางวัลหรือของเดิมนั้นกับผู้อื่นได้ก็ถือเป็นการเสี่ยงโชคแล้ว ซึ่งหากพิจารณาตามกฎหมายนี้แล้วกล่องสุมของประเทศไทยจะถือว่าเป็นการเล่นการพนัน⁶

ส่วนประเทศญี่ปุ่นเห็นว่าการเล่นกล่องสุมไม่ใช่การพนันเนื่องจากผู้เล่นไม่ได้ใช้ทักษะหรือความสามารถใด ๆ ในการเล่น จึงไม่ถือว่าเป็นการเล่นการพนัน และเห็นว่า ผู้ซื้อกล่องสุมทุกคนจะได้รับสินค้าจึงไม่มีการได้เสียประโยชน์กัน แต่ประเทศญี่ปุ่นมีหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคได้มีการเข้ามากำกับดูแลการซื้อขายกล่องสุมในเกมออนไลน์อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถนำมาศึกษาเทียบเคียงกับกรณีนี้ได้ โดยจะมีการกำกับที่เรียกว่า “คอมปูกาชา” (Kompu Gacha หรือ Complete Gacha) โดยมีการกำหนดมาตรการให้ผู้ขายต้องกำหนดให้เปิดเผยอัตราส่วนความเป็นไปได้ในการสุมของแต่ละชิ้นในระบบและยังมีการตั้งคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับเกมส์ ภายใต้ชื่อ คณะกรรมการเกมส์ของญี่ปุ่น หรือ “The Japan Social Game Association หรือ JASGA เพื่อสร้างแนวทางที่ปลอดภัยในการเล่นเกมส์ด้วย ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวทางนี้ของประเทศญี่ปุ่นซึ่งจะช่วยคุ้มครองผู้บริโภคในระดับหนึ่ง⁷

⁶ Amendment to the Betting and Gaming Act in connection with the modernisation of the gaming casino regime. [Online] , Available URL: <https://www.internetconsultatie.nl/casino/document/149> ,2023 (December, 12).

⁷ นายณัฏฐพันธ์ สุทธิอาภรณ์, “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการขายกล่องสุมในเกมออนไลน์,” (เอกัตศึกษาปริญาตศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ คณะนิตินิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561), หน้า 75.

จากการศึกษากฎหมายของประเทศไทย พบว่ายังมีปัญหาเกี่ยวกับการนำกฎหมายดังกล่าวไปบังคับใช้ในทางปฏิบัติ ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ ดังนี้

ประการแรก ปัญหาเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของการขายสินค้าประเภทกล่องสุ่ม กล่าวคือ “กล่องสุ่ม” เป็นอำนาจของผู้ขายแต่เพียงฝ่ายเดียวว่าจะขายอะไร ผู้ขายจะเป็นผู้กำหนดชนิดและปริมาณสินค้าที่จะขายและกำหนดราคาแต่ละชิ้น ด้วยลักษณะการซื้อขายที่แตกต่างจากการซื้อขายสินค้าทั่วไป ไม่มีการระบุสินค้า ปริมาณ และราคาของสินค้าที่จะซื้อขายกัน แต่จะโฆษณาให้ผู้ซื้อคาดหวังว่าตนเองจะมีสิทธิได้รับสินค้าที่มีมูลค่ามากกว่าเงินที่จ่ายไป ซึ่งเมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 453 ซึ่งให้นิยามของคำว่า อันว่าซื้อขายนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า “ผู้ขาย” โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย และเมื่อพิจารณาถึงหลักสำคัญของการโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 195 และมาตรา 460 ซึ่งกำหนดให้การซื้อขายสินค้าทางออนไลน์ตามปกติ นั้น ผู้ซื้อจะต้องระบุว่าประสงค์จะซื้อสินค้าอะไรหรือการกำหนดทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้ในสัญญาซื้อขายให้เป็นที่แน่นอน ผู้ซื้อจะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าจากผู้ขายว่ามีสภาพและลักษณะอย่างไรซึ่งหากลูกหนี้จะต้องเป็นฝ่ายเลือกทรัพย์สินจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าหนี้ แต่การที่ผู้ซื้อต้องเลือกซื้อสินค้าตามเงื่อนไขก่อน ถือว่าเป็นการซื้อขายทรัพย์สินที่จะซื้อขาย และกำหนดวัตถุที่ใช้ในการชำระหนี้หรือทรัพย์สินใดที่ผู้ขายต้องทำการส่งมอบแล้ว สินค้าในกล่องสุ่มหรือกล่องนำโชคจึงมีลักษณะเป็นการจัดการการส่งเสริมการขายแจกแถม และการเสี่ยงโชคซึ่งเป็นการตลาดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น เป็นการซื้อขายที่สมบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะยังคงมีสินค้าซึ่งผู้ซื้อเลือกซื้อเป็นทรัพย์สินที่จะโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่กันอย่างชัดเจนและอยู่ในบังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขาย แต่ในส่วนการขายกล่องสุ่มออนไลน์โดยไม่มีการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ซื้อต้องซื้อสินค้าใดก่อนจึงจะสามารถซื้อกล่องสุ่มได้ มีเพียงการกำหนดประเภทของทรัพย์สินและราคา กลับไม่มีการกำหนดทรัพย์สินที่จะซื้อขาย ไม่กำหนดวัตถุที่ใช้ในการชำระหนี้หรือทรัพย์สินใดที่ตนต้องทำการส่งมอบ จึงไม่ใช่ลักษณะของการซื้อขายทรัพย์สินตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ เพราะไม่มีวัตถุแห่งหนี้ ไม่มีทรัพย์สินที่จะต้องโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่กัน จึงไม่อยู่ในบังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขาย แต่มีลักษณะเป็นการเล่นการพนันตามพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ได้แม้จะไม่ได้ให้คำนิยามของคำว่า “การเล่นการพนัน” ไว้อย่างชัดเจน แต่เมื่อพิจารณาจาก บทบัญญัติข้างต้นประกอบกับแนวทางตามคำพิพากษาศาลฎีกาและคณะกรรมการกฤษฎีกาและจะเห็นได้ว่า การเล่นการพนันจึงจะต้องมีลักษณะเป็นการเล่นอย่างใดที่เสี่ยงโชคให้เงินหรือประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้เล่น และจะต้องมีการเล่นที่มีลักษณะได้หรือเสียเงินหรือทรัพย์สินกันในตัวโดยผู้เล่นจะต้องเสี่ยงต่อการเสียประโยชน์ ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาเข้ากับลักษณะของการซื้อขายกล่องสุ่มแล้วจะเห็นได้ว่า การเสนอขายและซื้อกล่องสุ่มออนไลน์นั้นมีลักษณะเป็นการเสี่ยงโชคอย่างชัดเจน โดยผู้ซื้อจะต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้ขาย และจะเป็นผู้ซื้อจะต้องเสี่ยงต่อการเสียประโยชน์จึงอยู่ในฐานะของผู้เล่น โดยผู้ขายในฐานะผู้ประกาศโฆษณาชักชวนให้เล่น ได้รับเงินไปแล้วจะต้องให้ผู้เล่นได้รับทรัพย์สินซึ่งถือว่าเป็น

ผลประโยชน์จากการเล่นมากน้อยตามที่ผู้ขายกำหนด ซึ่งทรัพย์สินหรือสินค้านั้น อาจจะมีมูลค่าสูงหรือต่ำกว่าเงินที่ผู้ซื้อจ่ายมาก็ได้ อันมีลักษณะเป็นการได้หรือเสียเงินหรือทรัพย์สินนั่นเอง ด้วยเหตุนี้เอง ผู้เขียนจึงเห็นว่า การซื้อขายกล่องส้มออนไลน์ตามที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้มีลักษณะเป็นการเล่นการพนันอย่างชัดเจน หากการซื้อขายสินค้าอย่างที่เราเข้าใจกันไม่ เมื่อยังไม่มีกำหนดให้การเล่นกล่องส้มเป็นการเล่นการพนันตาม พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 จึงเปิดโอกาสให้เกิดการเล่นการพนันกล่องส้มทางออนไลน์อย่างอิสระ ทั้งที่การเล่นการพนันนั้น เป็นสิ่งที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดราคาและคุณภาพของสินค้าภายในกล่องส้ม กล่าวคือ กลยุทธ์ทางการตลาดในการขายกล่องส้มซึ่งผู้ขายมีอำนาจในการกำหนดสินค้า กำหนดราคาของสินค้าและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการซื้อขายได้แต่เพียงผู้เดียวนี้เอง ซึ่งการขายกล่องส้มนี้จะมักจะเป็นการเสนอขายสินค้าอุปโภคบริโภค ที่ไม่มีการระบุรายละเอียดของสินค้า เพียงแต่ระบุประเภทของสินค้า ไม่ระบุราคา ไม่ระบุแหล่งกำเนิด ไม่ระบุวันผลิตและวันหมดอายุ ไม่ระบุการรับประกันสินค้า การเปลี่ยนหรือการคืนสินค้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นเงื่อนไขสำคัญในการคุ้มครองผู้บริโภคให้ไม่ถูกผู้ขายเอาเปรียบและยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ขายสามารถจัดส่งสินค้าได้ตามแต่ใจตนเอง

เมื่อพิจารณาความรับผิดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขายกล่องส้มแล้ว พบว่าความผิดที่ปรากฏจากการซื้อขายกล่องส้มนั้น มีตั้งแต่กรณีที่หลอกลวงขายกล่องส้มเมื่อรับเงินไปแล้วไม่ส่งมอบสินค้า เช่น กรณีหลอกลวงขายทองคำในราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาดแต่กลับไม่ส่งมอบทองคำให้แก่ลูกค้า ซึ่งกรณีเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นความผิดอาญานอกราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญาอย่างชัดเจน แต่ประเด็นที่น่าพิจารณา คือ กรณีที่ผู้ซื้อไม่ได้รับของมีค่าราคาแพงตามที่คาดหวังหรืออาจได้สินค้าที่ไม่มีคุณภาพ อย่างเช่นกรณีของการส่งสินค้าด้วยคุณภาพหรือใกล้หมดอายุมาให้นั้น กลับทำให้เกิดปัญหาว่าผู้ขายผิดสัญญาในทางแพ่งหรือลวงขายสินค้าในทางอาญาหรือไม่

ในส่วนความรับผิดในทางแพ่งนั้น หากพิจารณาตามหลักสุจริตซึ่งเป็นพื้นฐานของการเข้าทำสัญญาของผู้ซื้อและผู้ขายแล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 แม้ว่าผู้ขายจะไม่ได้ระบุรายละเอียดแห่งทรัพย์สินที่จะซื้อขายกัน แต่ผู้ขายก็ย่อมที่จะต้องส่งมอบทรัพย์สินที่มีคุณภาพเหมาะสมกับราคาที่ผู้ซื้อได้ชำระไป ผู้ขายจึงไม่สามารถที่จะปฏิเสธความรับผิดในเรื่องคุณภาพของสินค้าได้

ส่วนความผิดทางอาญานั้น การจะพิจารณาว่าการขายกล่องส้มออนไลน์นั้นเป็นการลวงขาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 หรือไม่นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ซื้อจะต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงพฤติกรรมการหลอกลวงของผู้ขาย โดยแสดงให้เห็นถึงเจตนาหลอกลวงของผู้ขายอันถือเป็นสาระสำคัญต่อการรับผิดในทางอาญา ว่าผู้ขายได้เสนอขายสินค้าที่มีข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพหรือปริมาณของสินค้าด้วยข้อความอย่างไร เมื่อผู้ขายไม่ได้เสนอขายโดยแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพหรือปริมาณของสินค้า จึงไม่อาจถือว่าผู้ขายหลอกลวงด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จได้ และผู้ซื้อก็ไม่อาจทราบได้ว่าสินค้าที่มีมูลค่าราคาสูงที่ผู้ขายนำมาแสดงนั้น ได้ขายให้กับบุคคลใดได้ขายจริงหรือไม่ จึงไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าผู้ขายกล่องส้มหลอกลวงนำเอาสินค้าที่มีราคาสูงมาจงใจแสดงข้อความอันเป็น

เท็จแต่แท้ที่จริงแล้วกลับไม่มีการขายสินค้าซึ่งมีมูลค่าสูงนั้นให้กับผู้ซื้อรายใดเลย กลับส่งสินค้าปกติทั่วไปของคนที่ไม่มีราคาสูงหรือด้อยคุณภาพไปแทน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวนี้มีลักษณะเป็นการแสดงข้อความอันเป็นเท็จอย่างชัดเจนและเป็นความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343 แต่กลับเป็นการยากต่อการที่จะทำให้ผู้ขายต้องรับผิดทางอาญา

ประการสุดท้าย ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการกำหนดข้อความโฆษณาการจำหน่ายกล่องส้มทางออนไลน์ กล่าวคือ การขายกล่องส้มออนไลน์นั้น มีการเสนอขายอย่างแพร่หลายในสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น เฟสบุ๊ก ดิกด็อก อย่างแพร่หลายจนยากแก่การที่หน่วยงานของรัฐจะตรวจสอบควบคุม จากรูปแบบและวิธีการเสนอขายสินค้ากล่องส้มออนไลน์ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องควบคุมการโฆษณาเสนอขายสินค้ากล่องส้ม ซึ่งเป็นต้นเหตุที่สร้างความไม่เป็นธรรมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่งจากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการโฆษณาขายกล่องส้มนี้พบว่า มีกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องสองฉบับ โดยหากเป็นกรณีการซื้อขายกล่องส้มออนไลน์ที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมการขายจะอยู่ภายใต้บังคับของกฎกระทรวงกำหนดข้อความโฆษณาสินค้าหรือบริการที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรืออาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม พ.ศ. 2564 ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แต่หากเป็นการซื้อขายกล่องส้มออนไลน์ที่ไม่ได้มีลักษณะเป็นการส่งเสริมการขายแต่มีลักษณะเป็นการพนันจะอยู่ภายใต้บังคับของกฎกระทรวงฉบับที่ 17 (พ.ศ.2503) โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478

เมื่อพิจารณาแนวทางการควบคุมการโฆษณาจัดให้มีการแถมพหหรือรางวัลด้วยการเสี่ยงโชค ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงกำหนดข้อความโฆษณาสินค้าหรือบริการที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรืออาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม พ.ศ. 2564 นั้น จะต้องระบุ วัน เดือน ปี ที่เริ่มต้นและสิ้นสุดการแถมหรือเสี่ยงโชค และจะต้องโฆษณาโดยแจ้งประเภทและลักษณะของของแถมพหหรือรางวัล จำนวนและมูลค่าของของแถมพหหรือรางวัลแต่ละสิ่ง หรือมูลค่ารวมในแต่ละประเภท เว้นแต่กรณีที่การโฆษณาทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ ผู้ประกอบธุรกิจจะไม่ระบุมูลค่าของของแถมพหหรือรางวัลแต่ละสิ่งหรือมูลค่ารวมในแต่ละประเภทก็ได้ แต่ผู้ประกอบธุรกิจจะระบุมูลค่าของของแถมพหหรือรางวัลทุกประเภทไว้แทน เว้นแต่ในกรณีที่สิ่ง ซึ่งจัดเป็นของแถมหรือรางวัลเป็นสิ่งที่ไม่มีมูลค่าที่ประชาชนอาจทราบได้โดยทั่วไป และข้อความนั้นได้แสดงให้ผู้บริโภคทราบถึงประเภทและลักษณะของของแถมพหหรือรางวัลไว้โดยชัดเจนแล้ว จะไม่ระบุมูลค่าของของแถมพหหรือรางวัลนั้นไว้ก็ได้ ผู้เขียนเห็นว่า การโฆษณาขายกล่องส้มทางช่องทางออนไลน์นั้นเป็นการโฆษณาทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งทำให้ผู้ขายไม่ต้องระบุมูลค่าของของแถมพหหรือรางวัลนั้นไว้ก็ได้ เนื่องจากไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎกระทรวงฉบับนี้ที่ผู้ขายกล่องส้มจะต้องแสดงรายละเอียดสินค้า ราคาสินค้า แก่ผู้ซื้อ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยการโฆษณาจึงไม่สามารถใช้อำนาจสั่งการให้ผู้ขายต้องแสดงมูลค่าของของแถมพหหรือรางวัลแต่ละสิ่งได้ ประกอบกับผู้ขายอาจจะมีข้ออ้างว่ากรณีที่สิ่งซึ่งจัดเป็นของแถมหรือรางวัลเป็นสิ่งที่ไม่มีมูลค่าที่ประชาชนอาจทราบได้โดยทั่วไป และข้อความนั้นได้แสดงให้ผู้บริโภคทราบถึงประเภทและลักษณะของของแถมพหหรือ

รางวัลไว้โดยชัดเจนแล้ว นอกจากนั้น ยังไม่มีกฎหมายกำหนดให้ผู้ขายกล่องสุ่มออนไลน์ต้องทำการขออนุญาตก่อนการโฆษณาขายสินค้ากล่องสุ่มออนไลน์อีกด้วย ผู้ขายกล่องสุ่มออนไลน์จึงสามารถโฆษณาขายกล่องสุ่มออนไลน์ได้อย่างอิสระ

เมื่อพิจารณาถึงกล่องสุ่มที่มีลักษณะเป็นการพนัน ซึ่งไม่ได้มีลักษณะเป็นการซื้อขายทั่วไปในรูปแบบของการส่งเสริมการขาย ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากระทรวงมหาดไทยก็จะมีการนำกฎกระทรวงฉบับที่ 17 ขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ซึ่งกำหนดให้จะต้องมีการขออนุญาตกับพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนทำการโฆษณา เมื่อพิจารณาถึงแบบของการยื่นคำขออนุญาตที่แนบท้ายกฎกระทรวงฉบับนี้ พบว่าสาระสำคัญของการขออนุญาตจัดให้มีการแถมพิกหรือรางวัลด้วยการเสี่ยงโชคจะต้องกรอกแบบคำขออนุญาตและจัดทำบันทึกถ้อยคำของผู้ขออนุญาตถึงเงื่อนไขการเล่น การแจกรางวัล สิ่งของรางวัล การโฆษณา จะทำการอนุญาตให้เฉพาะการเสี่ยงโชคสองรูปแบบเท่านั้น คือ การส่งชิ้นส่วนหรือคูปอง และการส่งข้อความ (SMS) โดยการขออนุญาตจะต้องครอบคลุมถึงเงื่อนไขการเล่น การรับรางวัล ระยะเวลาการเล่น สิ่งของรางวัล สถานที่จับรางวัล การโฆษณา นอกจากนั้นยังต้องแสดง ใบสั่งซื้อสิ่งของรางวัล หรือใบจองของรางวัล หรือใบสนับสนุนของรางวัล ถ้าไม่มีให้ผู้ขออนุญาตทำหนังสือรับรองการจัดเตรียมของรางวัล กรณีรางวัลเป็น ทอง รถยนต์ อสังหาริมทรัพย์ ให้ใช้เป็นหนังสือสั่งซื้อ ตัวอย่างสิ่งพิมพ์โฆษณา หรือตัวอย่างคูปองในการชิงโชคและแสดงหนังสือยินยอมให้ใช้สถานที่ กรณีที่จับรางวัลนอกสถานที่ของผู้ขออนุญาต ด้วยเหตุนี้เอง การอนุญาตในปัจจุบันนั้น ตามแนวทางของกระทรวงมหาดไทยนั้นจะมีการอนุญาตเฉพาะการจัดให้ส่งชิ้นส่วนหรือคูปอง และ ส่งข้อความ หรือ SMS เท่านั้น จึงยังไม่ครอบคลุมถึงกรณีของการขายสินค้ากล่องสุ่มออนไลน์ เนื่องจากรูปแบบวิธีการขายกล่องสุ่มไม่ได้มีลักษณะเป็นการให้คูปองหรือส่งข้อความชิงโชค จึงไม่ได้อยู่ในเงื่อนไขที่จะพิจารณาอนุญาตได้

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าประเภทกล่องสุ่มออนไลน์ ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของการซื้อขายสินค้าประเภทกล่องสุ่ม

ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางแก้ไข ปัญหาเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของการซื้อขายสินค้าประเภทกล่องสุ่ม โดยควรแยกประเภทของกล่องสุ่มเพื่อการส่งเสริมการขายและกล่องสุ่มที่ไม่ใช่เพื่อการส่งเสริมการขายออกจากกันให้ชัดเจน โดยการที่ผู้ซื้อซื้อสินค้าและชำระราคาสินค้าชนิดหนึ่งอย่างเฉพาะเจาะจงในราคาตลาดเป็นเหตุให้ได้รับสินค้าชนิดอื่นในรูปแบบกล่องสุ่มเป็นของแถมหรือของแถมโดยไม่ได้ทำการซื้อขายกล่องสุ่มนั้น ให้อยู่ในบังคับของการซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ควรแก้ไขกฎกระทรวงฉบับที่ 17 (พ.ศ.2503) โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 กำหนดให้การซื้อขายกล่องสุ่มที่มีลักษณะเป็นการเสี่ยงโชคโดยมิได้ซื้อสินค้าชนิดใดเป็นการเฉพาะเจาะจง และมีได้มีลักษณะเป็นการส่งเสริมการขายลดแลกแจกแถม โดยผู้ขายจะเสนอขายสินค้าอย่างไม่เฉพาะเจาะจงว่าขายสินค้าใด ราคาเท่าไร เพียงแต่เสนอราคาขายแก่ผู้ซื้อเป็นการพนันชนิดหนึ่ง โดยควรกำหนดให้การซื้อขายกล่องสุ่ม จัดอยู่ในการพนันประเภทอนุญาตได้แก่ การเล่นตามบัญชี ข. ท้าย

พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478 ทั้งนี้ เพื่อให้กระทรวงมหาดไทยสามารถออกใบอนุญาตและกำหนดเงื่อนไขในการเล่นได้

2. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดราคาและคุณภาพของสินค้าภายในกลุ่ม

ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับการกำหนดราคาและคุณภาพของสินค้าภายในกลุ่ม โดยสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการซื้อขายกลุ่มออนไลน์ทั้งการซื้อขายในรูปแบบของการส่งเสริมการขายและการขายสินค้ากลุ่มที่ไม่ใช่การส่งเสริมการขาย

สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคและกระทรวงมหาดไทยควรกำหนดให้ผู้ขายกลุ่มหรือลด แลก แจกกลุ่มเพื่อส่งเสริมการขาย ต้องแจ้งรายละเอียดดังต่อไปนี้แก่ผู้ขาย

- (1) รายละเอียดของสินค้า
- (2) แหล่งกำเนิด คุณภาพของสินค้า
- (3) ราคาของสินค้าและปริมาณของสินค้าต่อชิ้น
- (4) ปริมาณต่อชิ้นในหน่วยการขาย
- (5) ผู้ขายต้องกำหนดให้เปิดเผยอัตราส่วนความเป็นไปได้ในการกลุ่มของแต่ละชิ้น

นอกจากนี้ยังควรกำหนดผู้ขายจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ซื้อสามารถตรวจสอบข้อมูลผู้ที่ได้รับสินค้าแต่ละหน่วยได้ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเกิดการซื้อขายอย่างเป็นธรรมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย และสามารถดำเนินการทางอาญากับผู้ขายที่กระทำความผิดอาญาได้

3. ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการกำหนดข้อความโฆษณาการจำหน่ายกลุ่มทางออนไลน์

ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับมาตรการกำหนดข้อความโฆษณาการจำหน่ายกลุ่มทางออนไลน์ โดยควรมีการแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่เดิม คือ กฎกระทรวงกำหนดข้อความโฆษณาสินค้าหรือบริการที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรืออาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม พ.ศ. 2564 และกฎกระทรวงฉบับที่ 17 ขึ้น โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ให้สามารถนำมาบังคับใช้กับการควบคุมการโฆษณาขายกลุ่มออนไลน์ทุกรูปแบบได้ โดยมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดให้ผู้ขายกลุ่มออนไลน์จะต้องขออนุญาตกับเจ้าพนักงานคือคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือกรมการปกครอง ก่อนทำการโฆษณาขายกลุ่ม

(2) ผู้ขออนุญาตจะต้องระบุช่องทางออนไลน์ที่ใช้ในการโฆษณา เงื่อนไขการเล่น การรับรางวัล ระยะเวลาการเล่น สิ่งของรางวัล สถานที่จับรางวัล การโฆษณา

(3) ผู้ขออนุญาตจะต้องแสดง ใบสั่งซื้อสิ่งของรางวัล หรือใบจองของรางวัล หรือใบสนับสนุนของรางวัล ถ้าไม่มีให้ผู้ขออนุญาตทำหนังสือรับรองการจัดเตรียมของรางวัล กรณีรางวัลเป็น ทอง รถยนต์ อสังหาริมทรัพย์ หรือของมีค่าอื่น ๆ ให้ใช้เป็นหนังสือสั่งซื้อ

(4) ผู้ขออนุญาตจะต้องจัดทำทะเบียนสินค้ากลุ่มที่ขายออกไป ว่าได้ขายสิ่งใดให้ใครเพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถตรวจสอบได้ ว่าเป็นการขายจริงหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

กาชาปอง (GASHAPON) คืออะไร...ทำไมถึงดังในญี่ปุ่น?, [Online] , Available URL:

<https://www.japancheckin.com/lifestyle/gashapon/> , 2023 (กันยายน, 6).

กล่องสุ่มพรีพายด์ พิคมาก! ได้ทั้งทอง ไอโฟน โซฟา รถเก๋งป้ายแดง, [Online] , Available

URL: tntthailand.com/news/socialtalk/98172/, 2023 (กันยายน, 6).

นายณัฏฐ์ สุทธิอาภรณ์, “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการขายกล่องสุ่มในเกมออนไลน์,” (เอกัตศึกษา
ปริญญาศิลปะศาสตรบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย,2561),

รู้กันก่อน กลยุทธ์กล่องสุ่ม มีความเป็นมาอย่างไร?, [Online] , Available URL:

<https://www.salika.co/2021/12/25/mysterious-box-marketing-trend-of-the-year/>, 2023 (กันยายน, 6).

Amendment to the Betting and Gaming Act in connection with the modernisation of the gaming casino

regime. [Online] , Available URL: <https://www.internetconsultatie.nl/casino/document/149>, 2023
(December, 12).